

'Swing' a ritme de Fabra

En 1965 viatjaven a Barcelona per gravar un disc en català, Jimmy Fontana, Gianni Morandi, Donatella Moretti i Rita Pavone, tots ells en aquell moment ídols de la cançó italiana i europea. Mina s'havia avançat uns anys cantant "Se'n va anar". Trenta anys després resulta impossible concebre una operació discogràfica d'aquest tipus entre nosaltres. Paradoxalment, en temps de la normalització aquella "normalitat" del franquisme avui sembla irrealitzable. Però no sols eren els cantants italians els qui feien immersions en català, artistes com Luis Eduardo Aute o el duo Juan & Junior també hi van cantar. O noms com José Guardiola, el Duo Dinámico, Francisco Heredero, Lita Torrelló i altres, la melodia i el *ye-ye* de l'estat s'apuntaven al *rissorgimento* català. És clar que alguns crítics musicals esmenten els noms de José Guardiola i Las Hermanas Serrano com els precursors de la nova cançó una miqueta abans del crit metafísic de Raimon. Fins i tot Salomé s'atrevia a entonar "En Aranjuez pensant en tu", que no era una altra cosa que el "Concierto de Aranjuez" que havia popularitzat Richard Anthony en mig món. I Bettina cantava versions de Los Brin-

La major part de les orquestres dels Països Catalans basen el seu repertori en temes en castellà. El llibre 'Vols ballar?' pretén reduir aquest dèficit i facilitar la normalització del català en aquest àmbit.

cos en català. I posats a fer memòria, Salvador Escamilla tant ens cantava els temes de Mary Poppins que les cançons de Bernstein i Sondheim de *West Side Story*. Tot açò en uns anys en els quals Barcelona era la capital discogràfica de l'estat espanyol i els musicals televisius tenien un marcat accent barceloní de la mà d'Arthur Kaps, mentre que per les sales de festes passaven la flor i nata de les atraccions internacionals. Curiosament per Barcelona, i en català, desembarquen alguns dels grans èxits internacionals abans de fer-ho en espanyol, així Núria Feliu entona el "People", que Barbra Streisand ha llançat des de Broadway amb *Funny Girl*, o els èxits de la parella Bacharach-David. Segurament ha estat Núria Feliu l'artista més modèlica quant a la normalització d'un determinat tipus de cançó en català. De la mà d'autors-adaptadors com Josep Maria Andreu o el desaparegut Jaume Picas, han desfilat per la seua veu una bona part de la música pop internacional, i sobretot els grans autors de les comèdies musicals.

'Vols ballar', un llibre amb desig normalitzador. Ha estat precisament a iniciativa d'aquesta cantant que la Direcció Gene-

ral de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya ha editat el llibre *Vols ballar?*, un cançoner amb prop de 100 cançons de diferents estils que pretén servir d'eina per als intèrprets, els grups i les orquestres del país. Posar a l'abast de la gent una sèrie d'èxits traduïts al català amb la partitura musical corresponent. "El llibre ha de ser un instrument de treball –diu Núria Feliu– per a les nostres orquestres i cantants, tant professionals com amateurs. A mi ja m'hauria agradat haver comptat amb una cosa semblant quan anava cantant pels pobles. Resulta irònic que en un país on tenim les millors orquestres de l'estat, aquestes basin el seu repertori en èxits en anglès, espanyol o brasiler. Ara ja tenen traduïdes moltes cançons del repertori internacional".

La Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya inclou aquest llibre dins de la política d'impuls social del català. Segons afirma Gabriel Planella, cap del Servei de Normalització Lingüística, "és una actuació que se situa en un camp on existia una llacuna considerable.

Resulta paradoxal que les nostres orquestres puguin disposar de partitures en tots els idiomes menys en català". "Tot i així –continua Planella– no hi ha intenció d'obrir una col·lecció de llibres d'aquest tipus, però sí de continuar incidint en aquest camp de l'oci i del lleure. Ara per exemple hi ha intenció d'ofertar una sèrie d'ajuts per a l'edició de *karokes* en català, un altre sector on la música

en la nostra llengua està en desigualtat".

El llibre està dividit en diferents apartats musicals: hi ha temes de l'anomenada cançó melòdica italiana, temes estàndard –"El temps podrà passar" ("As times goes by"),

"Només tú" ("Only you")–, etc., cançó llatinoamericana, comèdia musical, pop rock i temes catalans. En aquest apartat s'observen algunes mancances, sobretot si es té en compte que cançons com "Paraules d'amor" o "Cançó de matinada" han passat a formar part de la memòria musical d'aquest país i fins i tot veus com Montserrat Caballé o Josep Carreras n'han fet versions. La major part de les adaptacions han anat a càrrec de Josep Maria Andreu, escriptor i lletrista al qual es deuen títols com el mític "Se'n va anar" o temes que han fet intèrprets com Salomé, Núria Feliu, etc. "Quan es va fundar Edigsa em demanaven versions per als artistes de la casa dels èxits internacionals, dels festivals de San Remo, etc., el mateix que es feia en castellà.

'Vell riu nostre'

En 1965 un cantant de Manacor obria el segell Concèntric, l'editora discogràfica que seguia els passos d'Edigsa en l'edició de discos en català. El seu nom vertader era Guillem Fullana Hada d'Efak, per a la cançó, Guillem d'Efak. Amb presentació de Josep Maria Llompart, aquest disc contenia, entre altres cançons, "Balada d'en Jordi Roca", un tema que quedaria lligat per sempre a la seua obra. A l'igual d'altres cantants, Guillem d'Efak es va submergir fervorosament en el nou moviment musical. Escriptor, poeta i actor teatral es va convertir en un dels animadors dels espectacles de La Cova del Drac. En uns moments en què calia donar un aire de "normalitat" a la cançó, D'Efak va ser l'intèrpret ideal per a cantar una sèrie de temes de caràcter estàndard que s'estrenaven en català. En la seua veu es pogueren escoltar el "Old Man River" – "Vell riu nostre" – de la còmedia musical *Shoe boat* de Jerome Kern i Oscar Hammerstein II, "Setembre temps plujós" o el "September in the rain" que va popularitzar Frank Sinatra, o "Fever" – "Febre" –, el mític tema de Peggy Lee. Fins i tot volgueren fer una versió catalana de *Porgy & Bess* cantada per ell i per Núria Feliu. Tot i així la seua densa obra està formada principalment per temes propis, encara que també ha compost per a altres intèrprets. La passada primavera era objecte d'un festival homenatge amb la plana major de la cançó a l'Auditori de Palma de Mallorca. D'Efak se sentia feliç envoltat dels seus amics, que havien acudit a la cita. Va ser l'última aparició pública del cantant.

C. G.

Rita Pavone i Gianni Morandi varen gravar un disc en català en 1965 (esquerra), quan eren ídols de la cançó italiana i europea. Juan & Junior (dreta) també van cantar en català per aquella època. Tanmateix, aquella onada normalitzadora que recorria el país en ple franquisme es va estroncar, en part pel canvi de gustos musicals que les dues darreres dècades han imposat.

Recordem que un grup com Los Mustang venien tant com els mateixos Beatles, amb les seues versions en espanyol". Segurament una de les empreses més difícils realitzades per Josep Maria Andreu va ser l'adaptació al català d'alguns dels boleros més coneguts de la música llatinoamericana: "La veritat és que allò podia haver sortit malament, perquè, és clar, traduir uns temes tan emblemàtics... Però tots quedaren molt contents. Recordo que Teresa Pàmies va fer un article dient que quan els escoltava s'oblidava que eren adaptacions de temes sud-americans i semblaven temes catalans de sempre". Parlant d'aquest llibre, Josep Maria Andreu creu que "està fet amb la idea que les orquestres i bandes s'animen a cantar els temes en català. Després falta que els vulguin fer. Si Paloma San Basilio fa versions de temes internacionals, jo em pregunto per què no els podem cantar nosaltres també. Segurament la clau de la qüestió és que ara ens fa falta

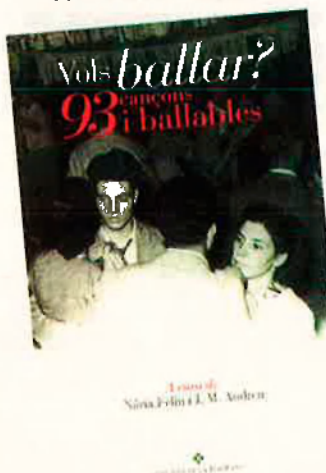

una cantant que ho faci, com ho va fer en el seu moment Nùria Feliu”.

Curiosament mentre la cançó viu en aquests moments de les “vaques sagrades” i els seus *revivals* i el rock es troba en un compàs d'espera, l'escena produeix un moderat *boom* per a la música en català. I així Àngels Gonyalons, amb el seu adaptador oficial, l'Albert Mas-Griera, s'ha atrevit a cantar en català alguns dels grans èxits dels musicals de Broadway i Londres. Uns temes que tenien un precedent en les versions que Jaume Picas va fer fa temps per a Nùria Feliu amb les composicions de *Purlie*, *Company* o *Follies*. Ara aquests dies Dagoll Dagom recorda cada nit les cançons de Cole Porter adaptades per Joan-Lluís Bozzo en el seu nou musical *T'odio, amor meu*.

No tots són tan optimistes pel que fa a la música en la nostra llengua i, com assenyalen alguns, el problema no és fer adaptacions dels èxits en català, sinó més aviat produir èxits originals en català i ara per ara en el panorama musical no apareixen signes encoratjadors. Per Albert Mallofré, crític musical de *La Vanguardia* i un home que ha seguit de prop la música catalana, “aquest llibre pot ser una bona eina si arriba a les persones a les quals va destinat. Hem de tenir en compte que hi ha moltes orquestres i de segur que prefereixen la versió en català a un èxit en anglès o francès”. Pel que fa a l'aparició de nous valors dins d'una línia pop i melòdica, avui quasi inexistent en la cançó en català, creu que “no hi ha cap motiu aparent que demostrï que això no pot ser. Però, això sí, dependrà de la gràcia, de la personalitat. I a

Nùria Feliu ha estat segurament l'artista més mòdica quant al conreu d'un determinat tipus de cançó en català; per la seua veu han desfilat una bona part de la música pop internacional, i sobretot els grans autors de les comèdies musicals. Precisament a iniciativa de Nùria Feliu, la Generalitat de Catalunya ha editat *Vols ballar? (baix)*, un cançoner amb prop de 100 temes de diferents estils que pretén servir d'eina per als intèrprets, els grups i les orquestres i cantants, tant professionals com amateurs.

més s'hauria d'intentar buscar un èxit propi, amb una cançó pròpia per a seguir les regles del mercat. I torno a repetir que la falca que obriria el camí de l'èxit seria una cançó original, ben llançada i promoguda i no, és clar, fent versions. No oblidem que avui les companyies discogràfiques que hi ha a Espanya no demostren cap mena d'interès per buscar i llançar nous talents. No hi ha departaments artístics i totes treballen amb les cintes que els envia la gent”.

Un país amb tradició d'orquestres.

Els Països Catalans reuneixen la major concentració d'orquestres de tot l'estat. Un fet que té una llarga tradició al Principat, on aquestes formacions constitueixen un plat típic en les festes majors, amb el seu repertori sardanístic, de cançó popular i música de ball. Es calcula que hi ha al voltant de 600 orquestres a Catalunya. Un nombre que s'amplia considerablement amb les del País Valencià i les Illes Balears fins a concentrar el 50% del total de l'estat espanyol.

“Una orquestra important com la Meravel·la o la Principal de la Bisbal –diu el promotor musical Guillem Poquet– pot fer de 130 a 150 gales entre els mesos de maig i setembre”. “És bona l'existència d'un llibre d'aquestes característiques –assenyala Poquet– tot i que també cal dir que és difícil trencar la rutina, amb uns repertoris que s'han fet al llarg de molts anys. Tot i així a mesura que les partitures es vagin donant a conèixer, hi haurà més orquestres interessades a cantar aquests temes traduïts al català”.

Carles Gàmez